

FOCUS

Mei 1968 en de klassieke linkerzijde : confrontatie tussen Rood en Zwart ?

Elders in dit blad wordt gepeild of mei 1968 in de geschiedenis van deze eeuw mag beschouwd worden als een motor of mijlpaal in de historisch evolutie dan wel als een mythe. Die vraagstelling wordt nog problematischer wanneer men de invloed van "le joli mois de mai" op de klassieke linkerzijde nagaat (waarmee we de sociaal-democratische en communistische partijen en aanverwante vakbeweging bedoelen). In hun boeiende en vlot leesbare journalistieke geschiedenis van mei 1968 in Frankrijk geven Hervé Hamon en Patrick Rotman ons interessante aanduidingen wat dat betreft voor het geboorteland van de meirevolte : ergens pessimistisch besluiten dat heel wat protagonisten van het gebeuren later de mist ingegaan zijn, en géén belangrijke posten zijn gaan innemen in de maatschappij, notoire uitzonderingen als Bernard Kouchner bijvoorbeeld niet te nagesproken (1).

Onze bijdrage kan slechts een introductie zijn, een pointillistische schets, waarbij we ons materiaal hebben opgebouwd rond flarden van herinneringen van wat we als vijftienjarige van op afstand maar geïnteresseerd hebben meegemaakt. Onder meer de bekende uitzendingen van de Prehistorie hebben vele van die herinneringen scherper terug aan de oppervlakte gebracht (2).

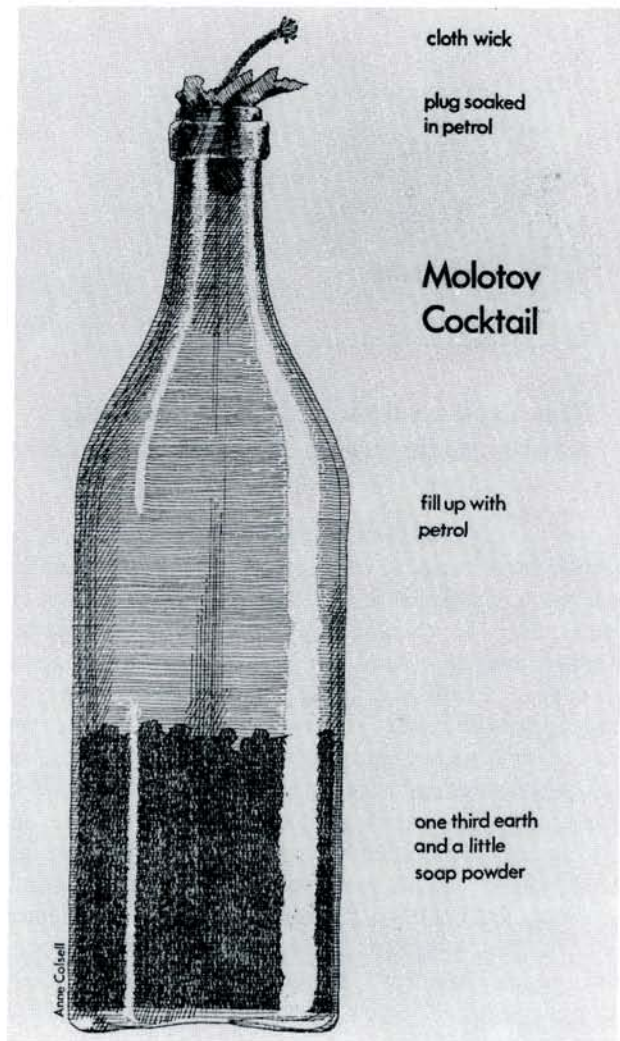
Vanwaar de titel ? Over kleuren en geuren kan men uiteraard discussiëren : rood staat natuurlijkerwijze voor de klassieke linkerzijde, maar de zwarte kleur heeft in deze (Vlaamse) context een drievoudige symboliek. De Vlaamse achtezestigers kwamen immers voor meer dan een flink stuk uit het katholieke milieu ("zwart" in de ogen van rabiate roden); de communautaire eisenbeweging in Vlaanderen - lees de in de jaren zestig doorbrekende Volksunie - was voor klassiek links nog lange tijd verdacht, want "zwart" (geweest tijdens de oorlog...); en tenslotte verwijst zwart - anarchistisch zinnebeeld - naar de anti-autoritaire, "spontaneïstische" onderstroom van de bewegingen van de jaren zestig. De keuze van de kleuren rood en zwart in de titel weerspiegelt dus reeds ten dele de ambivalente houding die de klassieke linkerzijde aannam tegenover de nieuwe sociale beweging(en)... De sociaal-economische, culturele en politieke coördinaten van het Vlaamse landschap in de jaren zestig zijn algemeen gekend : het is een hybridisch tijdsgewricht,

wijfelend tussen rust en wanorde. Er is de economische expansie die meedrijft op de intrede van de multinationals enerzijds en anderzijds de typische Vlaamse industrialisering van het platteland via een netwerk van KMO's. Symbool van het nieuwe industriële Vlaanderen is ongetwijfeld SIDMAR, waar in 1966 het eerste staal in Vlaanderen wordt gegoten. Er is de opmars van de welvaartsstaat. Kenschetsend voor het ontwaken uit de lange winterslaap zijn de lange linten van de autowegen, de cultuurcentra en sporthallen die tot in de kleinste gemeenten verrijzen, de bouwwoede - niet gehinderd door al teveel gewestplannen - van een groeiende nieuwe middenklasse. Geeft het sociaal-economische profiel van Vlaanderen in de jaren zestig een gevoel van dynamische rust, dan is er aan de andere kant het uitdiepen van een aantal oude en nieuwe politieke en socio-culturele breuklijnen. Het decennium werd op het sociale front dan wel ingezet met de staking "van de eeuw" in de winter van '60 - '61 maar in Vlaanderen raakt deze revolutie enkel de klassieke meer linkse arbeidersbastions als Antwerpen en Gent : en al vormt de mijnstaking van 1970 een spectaculair orgelpunt in de sociale strijd, toch is het - vooral in de eerste helft van de jaren zestig - een tijd van windstilte in de sociale eisenstrijd. De mijnstaking van '70 ligt in het verlengde van het drama Zwartberg (1966), een zwarte vlek in de sociale geschiedenis van de Vlaamse sixties, een sociaal conflict dat bovendien geënt was op de communautaire breuklijn. Slechts na '68 zal stilaan een nieuw type arbeidersstrijd opgang maken, in Ford-Genk, Boel-Temse en elders...

Het schoolpact van 1958 heeft het levensbeschouwelijke breukvlak gepacificeerd, naar Belgische gewoonte. Dat wil evenwel niet zeggen dat de levensbeschouwelijke verhoudingen integraal bevroren zijn. Integendeel : vanaf het tweede Vaticaans concilie wordt de socio-culturele christenheid ook in Vlaanderen geschokt door de theologische en rituele nieuwlichterij. Binnen "le monde catholique" zet zich een "kritiekbeweging" in, die haast parallel loopt met een groeiende ontkerkelijking. De minutieus bijgehouden statistieken van de diocesane overheden liegen er niet om : de kerken lopen leeg, én er zijn steeds minder "bedienaars van de eredienst" aangezien de bisschoppelijke seminaries hun aantrekkingskracht op laatstejaars-retoricastudenten van de katholieke colleges in groeiende mate verliezen. Katholieke koppels ontdekken het gemak van de pil, en beleven in de intimiteit van "de vleeselijke zonde" echte lust, zonder last. Vooral de jeugd heeft

steeds minder oren naar de encyclieken van de Heilige Vader : het opluisteren van de obligate klasmis met jazz, rock en dergelijke kan het tij niet doen keren. Kortom : Vlaanderen geraakt in groeiende mate zijn reputatie van "het Beieren aan de Noordzee" kwijt. Voor de nieuwe, jonge "ketterse" generatie wordt pluralisme een mode-woord, en partijen als de PVV en de VU zullen hieruit electoraal profijt kunnen trekken. Het travaillistische verstandshuwelijk tussen Spaak en Lefèvre loopt in 1965 echter op de klippen : voor een stuk wegens de beginnende communautaire crisis, voor een flink deel omdat oude en nieuwe middenklasse zich niet meer aangetrokken voelen tot de ouderwetse "arbeidersstands-" of "arbeidersklassepartijen" (respectievelijk CVP en BSP). Aan de kant van het socialistische syndicalisme is de nasmaak van '60 - '61 trouwens bitter geweest, en daar kan de nieuwe travaillistische entente weinig aan verhelpen : de communautaire splijtzwam zorgt bijvoorbeeld in de eens zo machtige Metaalbewerkercentrale CMB, ooit de "ijzeren garde" van de linkse vakbeweging, voor een interregnum dat slechts rond '64 wordt beëindigd. De communautaire scheiding der geesten wordt in het ABVV het duidelijkst aangetoond wanneer zijn congres van 8 april 1963 moet stemmen over het al dan niet aanvaarden van de nieuwe wetsontwerpen op de handhaving van de openbare orde. Met 438.738 stemmen tegen 353.888 (en 29.342 onthoudingen) wordt weliswaar een motie aanvaard dat "alle gevaar voor het stakingsrecht" geweken is, maar de Vlaamse gewesten en afdelingen van de Centrales hebben voor 90% deze motie gestemd, terwijl de Waalse ze met drie vierden hebben verworpen (3) !

De verkiezingen van 1965 zijn een absolute breuk met de klassieke electorale verhoudingen in België : CVP én BSP leverden zwaar in, ten koste van vooral de PVV en VU. De socialisten werden bovendien geplaagd door een zekere heropflakking van het extreem-linkse electoraat : er was de KP die weer vooruit ging, ondanks de "grip-pistische" pro-Chinese afscheuring, en daarnaast waren er de quasi-trotskistische lijsten PWT (Parti Wallon des Travailleurs) in Wallonië, UGS in Brussel (Union de La Gauche Socialiste, dat in kartel met de KPB de trotskist Pierre Legrève tot volksvertegenwoordiger verkozen krijgt) en SBV in Vlaanderen, die samen de Confédération Socialiste des Travailleurs, Socialistisch Arbeidersconfederatie vormden. Deze laatste - opgekomen onder de pronkerige naam "Socialistische Beweging Vlaanderen" - behaalde ondanks het historische boegbeeld Camille Huysmans in Antwerpen slechts een marginale score. De breuk van '65 kreeg een verlengstuk in maart 1968, ditmaal vooral ten voordele van de communautaire partijen, terwijl de unitaristische liberalen hun verworven

Château Molotov, Cuvée 1968

posities behielden. Hierbij mag opgemerkt worden dat de partijen links van de BSP zich expliciet inschreven in de communautaire hoofdstroom... Tussen beide verkiezingen liggen in Vlaanderen de woelige dagen van de stakingen rond de sluiting van de mijn van Zwartberg én de studentenagitatie rond Leuven Vlaams : Vlaanderen lijkt wel een kruitvat te worden van misnoegde mijnwerkers en scanderende en stakende studenten (en, om de alliteratie te completeren, later nog boze boeren). Ook in dit opzicht was Vlaanderen een voorloper van de arbeiders- en studentenstrijd in Frankrijk, twee jaar later. "Faisons comme les camarades de Louvain" was een ordewoord dat aan de Sorbonne effectief later zou opduiken. De electorale dijkbreuk van maart 1968 was het duidelijkste bewijs voor het feit dat in ons land ook de revolte tegen al wat klassiek en traditioneel was in de politiek reeds lang kookte.

De eigenlijke studentenrevolte, die meedeinde op een conglomeraat van protestgevoelens tegen kerk, staat én patronaat, kortom tegen het "burgerlijke" en dus Belgische establishment, gemengd met pre-ecologische Heimatgevoelens (liefde voor Vlaanderen, want "small is beautiful"), druppelt uit Parijs door in Gent, Brussel en Leuven. Gentse studenten staken rond "nieuwe" eisen in

1969, en de militanten van de Leuvense Studentenvakbeweging ontdekken onder impuls van de Kleine Roer-ganger Ludo Martens de lessen van het Rode Boekje van Mao.

De post-68-periode is inderdaad anders, ook in Vlaanderen. Het communautaire debat krijgt een institutionele eersteklasbegraving, en verlaat het terrein van de straatagitatie. De straat wordt daarmee het favoriete strijdtoneel van nieuwe, niet-communautaire geïnspireerde sociale bewegingen, die zich echter merkwaardig genoeg nauwelijks electoraal zullen laten vertalen, de late doorbraak van de ecologisten buiten beschouwing gelaten. De slogan "arbeiders-studenten één strijd" wordt aan de man (en minder aan de vrouw) gebracht in grote bedrijven en sectoren als de Limburgse mijnen (1970), en later, net voor het uitbreken van de grote economische recessie, in de Gentse en Antwerpse dokken. In Vlaanderen wordt een nieuw type arbeidersstrijd ingeluid door de staking bij Ford-Genk in de *Indian Summer* van het wonderjaar '68. Vlaanderen leert naast de scheldwoorden Geus, frammas-sion en in mindere mate bolsjevië een nieuw begrip kennen: "nen amadees". Ludo Martens wil met zijn volgelingen van Vlaanderen het Albanië aan de Noordzee maken en vertaalt Stalins wetten der dialectiek als "alles hangt in Vlaanderen met alles samen, alles beweegt en kan veranderen in Vlaanderen." In 1974 doen de Vlaamse maoïsten tot groot ongenoegen van de "valse (lees officiële, Moskougazine) KP" een gooi naar de gunst van de kiezer. Tevergeefs, de parlementaire tribune zal zich niet lenen voor hun revolutionaire retoriek. Bij de gemeenterverkiezingen van 1976 hebben ze meer geluk in de industriegemeente Hoboken waar hun "blote voetendokter" Kris Merckx verkozen wordt (later gevolgd door kameraden in Zelzate en Genk). De Vlaamse "Chinezen" - zoals ze soms smalend worden aangeduid - zijn authentieke kinderen van de protestgolf van de jaren zestig in Vlaanderen, die vooral de katholieke jeugd blijkt aan te spreken. Klassieke jeugdorganisaties als KAJ en KLJ, Chiro, KSA en scouts kennen hun dissidente oprispingen en afscheuringen van maoïstische fellow-travellers. De Vlaamse maoïsten - in Europees comparatief perspectief één der sterkste "marxistisch-leninistische" partij/bewegingen (enkel Portugal en Noorwegen hebben zulke sterke groepen gekend) - vertalen merkwaardig genoeg hun revolutie in de klassiek-traditionele "linkse" retoriek van een oubollig stalinistisch gauchisme van de Komin-tern eind jaren twintig, begin jaren dertig. Hier en daar pikken ze een oude communistische arbeider of weerstan-der in, die aldus moet instaan voor de symbolische link met het communistisch verleden in Vlaanderen, maar hun proletarische basis wordt vooral gevormd door uni-

versitair geschoolde "arbeiders": die studentenarbeiders worden de missionerende evenknieën van de "prêtres-ouvriers".

De Vlaamse variant van het trotskisme kan men evenwel meer als "klassiek" links definiëren. De discontinuïteit met het vooroorlogse revolutionair marxisme (zoals de trotskisten zichzelf noemen) mag dan wel compleet zijn (symptomatisch is de onmin tussen Georges Ver Eecke - de historische leider van het Vlaamse trotskisme - en Ernest Mandel, bezieler van de entristische naoorlogse generatie), in het algemeen mag men zeggen dat de trotskisten in Vlaanderen stammen uit een traditioneel links en vrijzinnig milieu. De breuk van de JGS-SJW met de PSB-BSP in 1963 was vooral een Franstalig fenomeen, met enkele uitlopers in Antwerpen en Gent (onder de socialistische studenten). In 1969 beginnen de restanten van de "centristische" Socialistische Beweging Vlaanderen (SJW-studenten en enkele arbeiders of zogenaamde "Revolutionaire Socialisten") met hun tijdschrift *Rood*, opvolger van de *Socialistische Stem* (blad waarvoor Camille Huysmans ooit een opmerkelijk positief "in memoriam" voor Koningin Elisabeth schreef, op de frontpagina, terwijl de keerzijde was voorbehouden voor een economisch-analytisch artikel van Mandel...).

Van SBV-Socialistische Stem en SJW-Revolutionaire Socialisten-Rood loopt een indirecte afvalkoers naar de oprichting van de RAL, Revolutionaire Arbeidersliga in 1971, de "Belgische Afdeling van de Vierde Internationale" (of BAVI voor de geïnitieerden): daarmee wordt een definitief punt gezet achter het "entrisme" van de naoorlogse trotskisten. De basis van de RAL in Vlaanderen zijn hoofdzakelijk intellectuelen, studenten en "hoofdarbeiders" (leerkrachten vooral) die voorzichtiger en beredeneerder te werk gaan dan de maoïsten in hun kritiek op de (weliswaar "gebureaucratiseerde"): een sleutelwoord in de trotskistische doctrine) arbeiderspartijen BSP en KPB en de "bureaucratische" leiding van ABVV en ACV, waarbinnen ze het zogenaamde "strijdsyndicalisme" willen aanmoedigen. Electoraal zijn ze de mindere van AMADA, wat zal blijken bij een eerste opkomst in 1977. Ideologisch zijn er nog andere duidelijke verschillen en accentverschuivingen, afgezien van de homerische historische "broederstrijd" tussen vaders Stalins en de gebaarde profeet Trotski. Iedereen die ooit een werkvergadering van een actiecomité heeft meegemaakt waar maoïsten en trotskisten het hoge woord voerden herinnert zich allicht vagelijk discussies over de "permanente revolutie" of de "revolutie in etappes", gehakketak over begrippen als "sterke staat" of "fascisering". Discussies die dan nog het liefst werden gevoerd met betrekking tot Chili, Vietnam, Angola en Portugal... De trotskisten doen

verwoede pogingen om Jongsocialisten, KPB en progressieve christenen samen te krijgen in een embryo van progressieve frontvorming (door hen "antikapitalistisch eenheidsfront" genoemd), terwijl de maosten slechts heil zien in een volksfrontvorming onder leiding van de enige ware omwentelingsgezinde kracht, lees AMADA. In hun harde kritiek op het Sovjet-blok blijven de trotskisten deze landen ondanks alles (weer eens) "gebureaucratiseerde" arbeidersstaten noemen, terwijl voor de volgelingen van Ludo Martens alle landen van het reëel bestaande socialisme worden afgedaan als sociaal-kapitalistisch en in het geval van de Sovjet-Unie zelf als sociaal-imperialistisch. Notoire uitzonderingen zijn China, Noord-Korea en Albanië, én , althans in een eerste periode, ook het in 1976 verenigde Viëtnam (tot dit land het gevecht aangaat in de "killing fields" van de Rode Khmers én de Volksrepubliek China). Voor de "marxist-leninisten" staat de Derde Wereldoorlog al vlug op de agenda, en de militanten gaan schaaftig hun legerdienst doen om zich voor te bereiden op een Russische inval. De "revolutionaire marxisten" (versus maoïstische marxist-leninisten) van hun kant erven uit de jaren zestig een impulsieve en intuïtieve sympathie voor Guevara en mits de nodige kritische reserve zelfs voor Castro's Cuba. De harten gaan bij RAL en SJW sneller kloppen wanneer ze weer eens iets vernemen over Hugo Blanco in Peru, of de kameraden van de PRT-ERP in Argentinië. Voor een rechtgeaard maoïst in die jaren is het castro-guevarisme slechts de vijfde kolonne van huurlingen van het sovjetimperialisme : ook wat dat betreft is Ludo Martens op termijn een specialist geworden in "ideologisch bochtenwerk"... Cuba is voor de trotskisten een surrogaat "verre paradijs", bij gebrek aan een eigen Trotskije, Ralbanie of Sapland... Met nog groter enthousiasme gooien maoïsten en trotskisten zich later op de Sandinistische revolutie in Nicaragua.

De oudste plaatselijke merkvertegenwoordiger van het communisme, de KPB, probeert zich in de jaren zestig lichtjes te verheffen uit het electorale moeras waarin ze na de verkiezingen van 1958 terechtgekomen was. In 1965 speelt de grippistische afscheuring de partij parten, en vanaf 1971 komt de gauchistische concurrent AMADA roet in het eten gooien. Maar de KPB draagt haar verleden als uithangbord voor zich uit, haar Spanjevrijwilligers en oud-weerstanders vormen steevast in haar meetings "la vieille garde rouge" tegen het jonge gauchistische intellectuele geweld. En zij kan er zich echt op beroepen nog een "arbeiderspartij"(tje) te zijn, met haar travaillistische kernen en soms bekende syndicale militanten in Antwerpen (de haven...), Gent (haven, ACEC...), Aalst, Sint-Niklaas en Leuven of nog onder Italiaanse migranten in Limburg. De KPB heeft - met mar-

ginaal-gauchistische normen gemeten - toch nog een betekenisvolle arbeidersbasis, tot spijt van wie haar dat aan haar linkerzijde benijdt. Dat zal overvloedig worden geïllustreerd bij de dokstaking van 1973 die "haar" staking" is, vooral in Gent. De houding van de KPB tegenover de Leuvense studentenagitatie is wifelend-positief maar vooral orthodox-proletarisch : Lenins beroemde woorden over de studenten als stormvogels van de revolutie zijn aan de Vlaamse communisten niet besteed. Vanaf Praag-augustus 1968 wordt de reserve van de KPB tegenover de socialistische broederlanden steeds groter en groter, hoewel een vakantie aan de Zwarte Zee altijd aardig meegenomen is voor de gestaalde doch door de Vlaamse klassestrijd afgematte partijkaders. In een zucht naar communistische onafhankelijkheid worden overigens nogal eens beleefdheidsbezoekjes afgelegd bij het "genie der Karpaten" en andere verlichte communistische despoten. Na Collards oproep tot Progressieve Frontvorming - één jaar na mei 1968 - worden de communisten dé pleitbezorgers van dit neo-travaillisme, hoewel ze hun strategische hoofdbekommernis vaak vertalen in moeilijk verteerbare begrippen als "antimonopolistische frontvorming", "democratische wisselmeerderheden", "de verzameling aller vooruitstrevende krachten" en overigens "progressief" liever lezen dan "progressist", een taalkundig detail dat een zucht naar een welomlijnd ideologisch begrippenkader doet vermoeden. De KPB - ondertussen Vlaamse vleugel van ... geworden - zingt haar zwanezang midden de jaren zeventig met het Eurokommunistische "Turfisme" dat, in het zog van de eclatante verkiezingsoverwinningen van Berlinguer en de volgelingen van burgemeester Peppone in Italië, enkele bescheiden en plaatselijke electorale succesjes kan veroveren, vaak ten koste van de wat verkalkte sociaal-democratie, en overigens ter linkerzijde begrensd door de gauchisten, waarvan enige ontgoochelden wel overkomen naar het Vlaamse communisme-nieuwe stijl.

Als men echter na 25 jaar het bilan opmaakt in electorale en dus kwantitatief-meetbare termen van deze fellow-travellers van mei '68 dan valt vooral de quasi complete verdwijning op van het Vlaamse communistische palet. De "groene" verkiezingen van 1979, 1981 en 1982 , de Europese "Van Miert" verkiezingen van 1984 met hun uitlopers in 1985 en 1987 hebben de extreem-linkerzijde electoraal praktisch doen verdwijnen; last but not least hebben ook de laatste extreem-linkse arbeiders"bolwerken" (in militaire termen past het beter te spreken van "redoutes") de invloed ondervonden van de xenofobe en poujadistische reflexen die zich in november 1991 manifesteerden. Allerlei initiatieven inzake klein linkse frontvorming (VELO, ELA, KPE etcetera bij de gemeentever-

kiezingen van '82 en '88, of Regebo in 1989 en 1991) hebben het electorale tij niet kunnen doen keren : het Nederlandse "groenlinkse" voorbeeld is aan Vlaanderen voorbijgegaan...

Naast het klassieke communisme en de gauchistische nieuwlichterij ontstond eind jaren zestig een bont amalgaam van actie- en basisgroepen, buurtcomités, centra voor actie en informatie en dergelijke, meedrijvend op die algemene "spontaneïstische" en activistische onderstroom van de jaren zestig. De vuurvogel van het spontaneïsme, de uitvinders van de pacifistische doch ludieke actieform, PROVO, worden elders in dit nummer behandeld. Naar Frans en Italiaans model ontstaat in Vlaanderen ook een subcultuur van arbeiderscomités die zich als paddestoelen enten op de mestvaalt van een verkalkt, geïnstitutionaliseerd en bureaucratisch-gerontocratisch gemanaged "officieel" syndicalisme. Arbeidersmacht-Antwerpse Haven, Mijnwerkerswacht en andere groepen, naast losse individuen verenigen zich uiteindelijk in het zogenaamde Groot Arbeiderskomitee (GAK) een wat pronkerige naam voor wat een Vlaamse Solidarnosc had moeten worden. Het hoogtij van de

"nieuwe" arbeidersbeweging (beweging niet in haar institutioneel gestolde vorm, maar als dynamische actiecultuur en mentaliteit opgevat) moeten we situeren tussen twee toonaangevende conflicten : de Limburgse mijnstaking (1970) en de havenstaking in Gent en Antwerpen (1973). Het zijn twee momenten van spectaculaire confrontatie niet zozeer tussen arbeiders en patronaat dan wel tussen twee vormen en concepten van arbeidersbeweging. Maar Vlaanderen is Polen niet : het GAK blijft een marginale factor in de sociale strijd, en gaandeweg worden de nieuwe vormen en gedachten geïntegreerd in de klassieke vakbonden, zeker wanneer de oude generatie leiders, die nog tot de oorlogsgeneratie behoren wordt afgelost... Het laboratorium en experimenteerterrein van de symbiose van oud en nieuw syndicalisme is Boelwerf-Temse, het Vlaamse Gdansk... Los van de arbeiderscomités, de actie- en basisgroepen ad hoc, en los van het partijcommunisme

is ook "Bakunin back in town". Denken we aan de kleine groepjes revolutionaire en vrije radensocialisten en -communisten, anarchistische groepen en collectieven of nog, aan de Vlaamse alleenvertegenwoordigers van de Situationistische Internationale, aan het onafscheidelijke duo Pol Moyaert - Pol Brock die samen het "Buro voor de Dekolonisatie van het Dagelijkse Leven" vormen. Het uit Amerika en Duitsland overgewaaid logo SDS (Students for a Democratic Society, Sozialistische Deutscher

Studentenbund) wordt door de Gentse student Boudewijn Bouckaert - vandaag professor in de rechten en notoir neoliberal denker - omgevormd tot RDS, Radicaal-democratische studenten (de term radicalen zal trouwens door de generatie Verhofstadt gerecupereerd worden : hun eerste neoliberal tractaat draagt de naam "Radicaal Manifest").

Tegenover zoveel spontaneïstisch-gauchistisch geweld hield de sociaal-democratische BSP electoraal "goed" stand : de opkomst van nieuwe linkse partijtjes en het electorale renouveau van de KPVB was te verwaarlozen als factor van electorale afkalving van de partij. Onze stelling klinkt misschien verrassend, doch we zijn van mening dat vooral de opkomst van de VU in '65 en

vooral in '68 de sociaal-democratie parten zal spelen, terwijl bovendien sociaal-democratische middle-classkiesers ook werden in verleiding gebracht door de "blauwe versnelling", eerder dan dat de nieuwlinkse golf de BSP aanvrat. Het geweldige dynamisme en activisme van de nieuwlinkse sociale beweging "on the field" (op straat, in de buurten en bedrijven) maskeerde de electorale zwakte en verdeeldheid van het conglomeraat van kleinlinkse partijen. Een zeker electoraal "abstentionisme" - één der klassieke dada's van het anarchisme - is trouwens daarbij onmiskenbaar... Maar mentaal noch sociaal (sociologisch) kon de sociaal-democratie aanvankelijk de schokken van de jaren zestig goed verwerken. De oude "werklieden"partij kon zich niet voldoende profileren naar de electoraal zwalpende nieuwe middenklasse van witte boordenwerkers, die deels hun heil zochten bij de zich als sociaal alternatief profilerende VU ("Sociaal en Fedraal"),

WE BEZIT DE MACHT ? De kapitalisten!
juist! MAAR: wie zijn zij

Situationisme : remedie tegen een verkalkt socialisme

of zich voor een stuk konden herkennen in de lichtblauwe beloften van meer "vrijheid en vooruitgang". De sociaal-democratie was in de jaren zestig van basis tot top letterlijk een "oude" partij, waar gepensioneerden belangrijker werden geacht dan de jonge generatie : de BSP werd door de woelige jaren zestig gecoacht door een gerontocratie van mensen die vaak hun sporen hadden verdiend in het verzet en de onmiddellijke naoorlogse wederopbouw of zelfs hun loopbaan waren begonnen in de jaren dertig, 25 à 30 jaar voor '68. Voorbeelden hiervan zijn legio : Van Acker, Major, Van Eynde, Anseele. Hun travaillistisch "materialisme" - lees zelfs bieftukkensocialisme - dat ongetwijfeld voor vorige generaties heilzaam was geweest stond haaks op de pre-ecologische kritiek op de consumptiemaatschappij die zo typisch is voor de generatie van de jaren zestig. En er was de persistentie van het ouderwetse anticlericalisme dat aan de basis en in de "hearts and minds" van de sociaal-democraten zeker niet begraven was door het schoolpact : papenvreterij en een virulent antitsjeven-discours bleef een populaire sport in de volkshuizen. Die mentaliteit vervreemde de sociaal-democratie van de nieuwe generatie "ontkerstenende" jongeren van katholieken huize. De generatie militanten en leiders die uit het verzet en de Koude Oorlog kwamen waren bovendien de unitaristische "laatste Oude Belgen" én Atlantisten, lees zelfs anticommunisten. Al te zware kritiek op onze oude bondgenoot en bevrijder, de USA, werd ook in sociaal-democratische middens als ongepast ervaren, bijvoorbeeld rond Viëtnam. Flamingantisme werd vaak gewoon gezien als "zwartzakkerij"... Van samenwerking met de agenten van Moskou of Peking kon geen sprake zijn, en na de breuk in 1963 was de jacht op de "enrtristische" trotskisten open verklaard... Laatste opvallend kenmerk van de Vlaamse sociaal-democratie in de jaren zestig : het socialisme in BSP en ABVV was een mannenzaak, en de woorden die Louis Major ooit Nellie Maes in het parlement toeriep "vrouwen moeten niet zoveel praatjes maken" staan symbool voor de sociaal-democratische cultuur inzake relaties tussen de seksen. De tweede feministische golf ging haast integraal aan de sociaal-democratie voorbij. Antigauchisme en anticommunisme, unitarisme en atlantisme, antifeminisme : het zijn de trieste kenmerken van de sociaal-democratie in het decennium. Symbool voor de oubolligheid van de sociaal-democratie en kop van jut voor al wat nieuwlinks was werd de ongelukkige Alfons Vranckx, de man die de trieste reputatie kreeg in Zwartberg in 1966 op de mijnwerkers te hebben laten schieten, de strijd aanbod met "sex, drugs en rock-and-roll" en andere symptomen van de zedenverwildering van de jonge generatie. Het historisch verdicht over de politieke carrière van deze man

zal allicht ook vele positieve toetsen bevatten, maar dat zal de gauchisten van de jaren zestig een zorg zijn.

Enige kentering komt er wel na '68. In mei 1969 kondigt Leo Collard (ooit nochtans het alter ego van al wat Vlaams, katholiek en niet-arbeider was) als een roepende in de woestijn de "progressieve frontvorming" af, meteen enthousiast onthaald door niet alleen de Jongsocialisten, maar ook door de CVP-jongeren en de KPB. Maar al vlug wordt de "progressieve frontvorming" een slogan die op zon- en hoogdagen keurig uit de kast wordt gehaald en door de week weer keurig wordt opgeborgen en in de dagdagelijkse praktijk nauwelijks iets betekent. Er zijn enkele concrete pogingen bij de gemeenteverkiezingen van 1970 in Mons en de Borinage : de UDP van communisten, progressieve christenen en onafhankelijke socialisten onder leiding van KP-senator Noël, een experiment dat merkwaardig genoeg doorgaat in het "fief" van Collard. Er is een aanvankelijk gemeenschappelijke verklaring van sociaal- en christen-democratische jongerenorganisaties, maar na het "verraad" van Wilfried Martens die partijvoorzitter wordt van de CVP haken de laatsten af. In de jaren '73 - '74 wordt aan Vlaamse zijde rond het Roodboek van Links en de Jongsocialisten een "beweging voor progressieve frontvorming" opgestart met deelname van het GAK, de RAL en diverse kernen van progressieve christenen, maar op "le grand parti des travailleurs" maakt dit bewegingkje weinig indruk. Wel sijpelen in 1974 met het ideologisch congres van de BSP een aantal nieuwlinkse uitgangspunten zoals het zelfbeheer, binnen in de aangepaste versie van het Charter van Quaregnon. Maar de pretenties voor frontvorming van kleinlinks met de sociaal-democratie sterven uiteindelijk een zachte dood met het electoraal mislukken van de SPE in Leuven (1982) terwijl ook alle frontjes zoals KPEWERK (Gent), ELA (Antwerpen), Velo (Lokeren) en andere weggespoeld worden door de opkomst van Agalev : de afwezigheid van de PVDA (ex-AMADA) in deze electorale kartelvorming speelt daarbij uiteraard bijkomend een negatieve rol.

Waar het ideologisch congres van de BSP (1974) enerzijds een tekstuele aanpassing brengt aan de grote thema's van de jaren zestig, daar bevestigt anderzijds de breuk tussen SP en PS in 1978 de aanpassing van de oude unitaire sociaal-democratie aan de communautaire realiteit van het nieuwe België. De jaren 1974 - 1979 zijn de adaptatiejaren van de sociaal-democratie aan de nieuwe realiteit : electoraal gaat het nochtans steeds meer bergaf. De verkiezingen van '74 en '78 (parlement) en '76 (gemeenteverkiezingen) : de eerste na de fusie van de gemeenten) bevestigen het electorale dal waarin de partij is gezonken. Lichte vooruitgang bij de parlementsverkie-

Cours, camarade, le vieux monde est derrière toi.

zingen van 1977 is slechts te verklaren door drie jaar oppositie in volle crisistijd. Maar de splitsing maakt volop de baan vrij voor de nieuwe ploeg rond Karel Van Miert die bij de Europese verkiezingen in 1979 de strijd aanbindt tegen het Tindemans-effect. In augustus 1968 was de coming man van de SP een geëmotioneerd getuige van het neerslaan van de Praagse lente en het "socialisme met een menselijk gezicht", feit dat ongetwijfeld zijn latere ideologische profilering mee heeft bepaald. Electoraal, noch politiek-ideologisch zijn de jaren zestig voor de sociaal-democraten een hoogtij : hun project en hun concepten zijn saai sociaal-technocratisch en daar heeft de wilde generatie nu eenmaal een broertje aan dood. Maar hier en daar worden de voren geploegd op het domein van de nieuwe sociaal-democratische baronieën. In Hasselt begint een kleine "ziekenkasbediende-met-een-brillette" aan een steile opgang van zijn politieke loopbaan, en in dit zog zal in twee decennia tijd het "zwarte" clericale Limburg met zijn absolute CVP-dominantie worden omgetoverd tot de eerste Vlaamse provincie waar de katholieken sedert 1830 niet in een Bestendige Deputatie zijn vertegenwoordigd : als dat geen "reformistische revolutie" is... In 1974 wordt de Limburgse "maître de musique" orkestleider op Economische Zaken en ontpopt zich als een populaire sociaal-technocraat : Vlaanderen heeft eindelijk een socialistisch voorman die mee mag spelen in het concert van de Internationale waar zwaargewichten als Helmut Schmidt of Harold Wilson of Joop Den Uyl de toon aangeven. En in dé Vlaamse verzetshaard bij uitstek, het katholiek-universitaire Leuven begint in die jaren zestig Louis Tobback aan een stille opgang : in een stad en

streek waar het socialisme reeds vanaf 1900 stevige historische wortels had. Rond 1973 - 1974 zal stilaan de aflossing van de wacht in de leiding van de BSP beginnen, al gebeurt dit voor een stuk in verwarring en ontredning : denken we aan het vertrek van de Gentse leider Edward Anseele jr., n.a.v. de zogenaamde RTT-affaire. Nochtans leek de regeringsperiode 1971 - 1974 ondanks alles een nieuw hoogtepunt te worden voor het demonstreren van de sociaal-democratische regeerbekwaamheid, met een tripartite onder leiding van een sociaal-democratisch Eerste Minister, Edmond Leburton.

Maar hoe staat het met de "socialistische zuil", met "le monde socialiste" ? De sociaal-democratische Internationale kent in de jaren zestig wel niet haar Vaticanum II, maar parallel aan het leeglopen van kerken, kloosters en seminaries kennen ook de rode tempels en volkshuizen de grote uittocht. De aftakeling van de ooit zo indrukwekkende Volkshuizencultuur komt symptomatisch aan de oppervlakte bij de afbraak van Horta's Maison du Peuple in 1964... De socialistische coöperatie, ooit "ein festes Burcht" in de storm der tijden ondergaat tussen 1958 (opheffing van de grendelwet op de inplanting van de grootwarenhuizen) en 1973 (de nieuwe wetgeving op de coöperatieve vennootschap én het begin van de crisis die sommige werklozen doet kiezen voor zelftewerkstelling) een radicale transformatie met het afstoten van de klassieke verbruikerssector. Neo-coöperatieve fenomenen als het consumentisme (Ralph Nader) worden schoorvoetend geïntegreerd in het socialistische coöperatieve project. In de marge van het oude samenwerkende paradepaard van de socialistische zuil bloeien enkele nieuwe coöperatieven op, eigentijdse vormen rond aloude gedachten van werk in eigen beheer. Krachtiger ontwikkelt zich - ten dele dankzij de nieuwe mutualistische wetgeving van Leburton in 1963 - het socialistisch mutualisme. De schandalitis van de laatste jaren lijkt nog ver af eind jaren zestig, begin jaren zeventig... De socialistische mutualiteit is dan duidelijk nog niet aan een fundamentele bevraging rond haar doelstellingen (solidariteit boven alles, zelfhelp, integratie in een etatistisch kader) en werking (modern rationeel management en professionalisering versus traditioneel voluntariaat) toe.

Maar vooral voor het ABVV zijn de jaren zestig bepaald niet de bloeiendste periode. Weliswaar groeit zijn ledenaantal nog steeds in stijgende lijn, maar tegelijk wordt ook de voorsprong van het ACV nog groter. Het ABVV wordt in de sixties de Poulidor van het syndicale wielerveleton. Bij de sociale verkiezingen van 1963 en 1967 manifesteert zich duidelijk de fameuze schaarbeweging in de veranderende krachtsverhoudingen tussen ACV en ABVV. Het ABVV lijdt duidelijk zowel mentaal als financieel aan de

uiteindelijk negatieve gevolgen van de militante euforie rond '60 - '61, eufemistisch en ten onrechte de "staking van de eeuw" genoemd. Haar grootste centrale, de CMB, zit effenaf in een regelrechte crisis en kent een organisatorisch interregnum tussen 1961 en 1964. De communautaire scheiding der geesten in het linkse vakverbond - hoewel in de één mei en andere syndicale retoriek steevast tegengesproken - blijkt overduidelijk wanneer op het ABVV-congres van april 1963 gestemd wordt over de houding die men moet aannemen tegenover de wetsontwerpen op "de handhaving van de orde". De Vlaamse gewesten en afdelingen van de beroepscentrales blijken met 95% voor te stemmen, de Waalse met 79% tegen ! Die communautair opborrelende lava blijkt het duidelijkst in de door Renard geleide MPW (waaruit op termijn de nieuwe kaders van het Waalse ABVV worden gestaald) en bij de tuchtsancties tegen een aantal Waalse PSB-parlementairen (waaronder de later vermoorde André Cools). In het socialistische syndicalisme bevestigen de jaren zestig de opgang van de nieuwe syndicale categorieën : de ACOD, tenslotte de brandstichter van '60 - '61 wordt de belangrijkste centrale, en de veelvuldige regeringsdeelname van de bevriende socialistische partij en dito politiek dienstbetoon legt de overheidsvakbond zeker geen windeieren. Naast de ambtenaren worden ook de bedienden steeds talrijker vertegenwoordigd in de rangen van de nieuwe arbeidersklasse, hoewel hier ook het ACV duidelijk een beentje voor heeft. De opbloei van nieuwe industriële sectoren als de petrochemie, de gonzende bouwactiviteiten van de Betonmaatschappij én de KMO-isering van Vlaanderen brengen overigens een substantiële versterking van de Algemene Centrale met zich mee. Traditionele centrales als de TACB ondergaan de neergang van het Belgische en Vlaamse textiel (qua tewerkstelling); de opgang van de Vlaamse afdeling van de Mijnwerkerscentrale in Limburg na 1970 kan de teloorgang van de Waalse bekkens niet goedmaken. De immer sterke BTB komt vooral in 1973 negatief in het daglicht met de havenstaking...

Of Mei '68 een invloed heeft of niet op het linkse syndicalisme in België, alleszins is het jaar 1968 een ideologisch-mentaal keerpunt voor de socialistische syndicale cultuur (en minder structuur). Louis Major die tot dan toe met zijn volle gewicht het socialistische overlegssyndicalisme had belichaamd wordt vervangen door Georges Debunne. Ideologisch en programmatisch werd het profiel van het ABVV hertekend en aangepast aan de nieuwe tijd met het congres van 1971 waar de "arbeiderscontrole" het nieuwe antwoord op de patronale uitdaging moest worden. Debunne introduceerde de "intellectuelen" in de vormings- en studiediensten, een ware mentale ce-

suur met een verleden waarin de "organische intellectuelen" van de vakbeweging proletarische autodidacten waren, bijgeschoold in de Arbeidershogeschool. Aan de basis, vooral in de centrales laat de adaptatie aan de nieuwe tijd langer op zich wachten, zoals blijkt uit de hogervermelde conflicten tussen officieel en basissyndicalisme. Maar toch wist het ABVV ondanks zijn sterker "strijdsyndicalistisch" profiel vanaf 1973 dit niet te verzilveren in vooruitgang bij de sociale verkiezingen, dit in weerwil van de militante mythe die ons voorhoudt dat een sterk activistisch profiel ook electoraal lonend is.

Tot daar - we zeiden het in onze inleiding - deze uiterst beperkte schets van de verhouding tussen oud en nieuw links in de jaren zestig, of "omtrent 1968". Eén concreet gevolg hadden de sixties althans wel : een hernieuwde belangstelling voor de geschiedenis van de arbeidersbeweging, al werd de methodologie van de nieuwe generatie historici al te zeer gekleurd door gauchistische a priori's die onvoldoende empirisch-kritisch werden getoetst... Het is geen toeval dat in het gezegende jaar 1968 in het dagblad Vooruit een feuilleton verschijnt over Emiel Moyson, één der legendarische helden van de negentiende eeuwse arbeidersbeweging, in wie een latere historicus een soort 68-er avant la lettre heeft menen te mogen tekenen. Moyson overleed 100 jaar voor "le joli mois de mai", maar zijn intellectuele Sturm und Drang, zijn ouvriëristisch gedweep, zijn zelfgekozen marginaliteit, afgezien nog van zijn vrije liefderige relationele perikelen en zijn "experimenten" met verdovende middelen doen opvallend "modern" aan.

Ongetwijfeld waren de jaren zestig ook in Vlaanderen een breukvlak, zij het misschien geen nieuwe Grand Canyon in de sociaal-economische, politieke en cultureel-ideologische verhoudingen. Sociaal en mentaal werd onze omgeving grondig vertekend, met minder boeren, arbeiders en kerkgangers, electoraal werden de kaarten grondig door elkaar geschud in '65 - '68, een breuk die men slechts kan vergelijken met 1895, 1919 en 1936 daarvoor of 1981 en 1991 erna.

Naast de drie klassieke breuklijnen kabellede een nieuwe onderstroom die eens aan de oppervlakte gekomen een nieuwe breuklijn kon/kan worden : een algemene onvrede met en in vraag stellen van autoriteit en instituten op welk vlak dan ook, niet in het minst in de klassieke sociale bewegingen en partijen. Een breukvlak waarmee de klassieke linkerzijde met haar traditionele nadruk op organisatie, discipline en dergelijke aanvankelijk geen blijf wist. Die potentiële breuklijn, hoezeer ook vandaag deels afgevlakt want geïntegreerd in een jargon van participatie etcetera, speelt tot op de dag van vandaag mee in de herwerking van de linkse bewegingscultuur. Niet alles uit de

Paris s'éveille

sixties is dus "gone with the wind", niet alles was "la grande illusion".

Om echt naar de invloed van de wilde jaren te peilen zouden we moeten nagaan - via een diepgaand prosopografisch-empirisch onderzoek - waar de protagonisten en kinderen van '68 gebleven zijn. Waar staan ze met hun lange mars door de instellingen? Het staat uiteraard iedereen vrij zich post factum uit te roepen tot 68-er, en men kan nogal eens in interviews met prominente sociaal-democraten aardig wat gebluf en gesnoef lezen over hun gewezen studentenleiderschap. Maar tegenover de Luc Van den Bossches en anderen staan er ook de vergeten 68-ers: die ene student, Renaat Willockx, die in Gent van de rol werd gebonjourd, "arbeider" werd op een scheepswerf in Langerbrugge en op zijn manier tot op de dag van vandaag trouw is gebleven aan de idealen van zijn jeugd. Vuile Mong is al lang een graag geziene propagandist van de ACOD-cultuur geworden, en onze Vlaamse Cohn-Bendit, Paul Goossens, is ondanks die enkele jaren dat hij de zieltogende socialistische dagbladders ging redden en omvormen, toch nog altijd een uiterst kritisch "Kremlin-watcher" van de sociaal-democratie gebleven. Keizerkoster Lodewijk Tobback is in al zijn eigenwijsheid stevig bezig een waardige opvolger van zijn illustere Leuvense voorganger te worden: de erfgenamen van '68 hebben ambivalente gevoelens tegenover de man. In partij en vakbond hebben op vele commandoposten kinderen van mei 1968 de teugels in handen genomen. En het is verre van een onzalige gedachte dat de Jonassen en Yoeri's geboren in het gedenkwaardige jaar '68 als dertiger in het jaar 2000 het roer zullen overnemen in de momenteel in

crisis verkerende linkse beweging... Zullen zij een hoopvol perspectief voor het progressieve Vlaanderen van de 21ste eeuw tekenen?

Maar het is een oud refrein in de historiografie: de historicus is geen profeet, hij kan enkel besluiten met een hoopvol geloofspunt. Evenmin is hij een nostalgisch oudstrijder die met tranen in de ogen de vergeelde archivalische en iconografische relictten van zijn wonderjaren bekijkt. Eén methodologische vingerwijzing mag hij wel onthouden uit die stormachtige jaren: laat ook in het geschiedenisvak de verbeelding aan de macht. (G.V.)

(1) Hervé Hamon en Patrick Rotman: *Génération, les années de rêves, les années de poudre*. Seuil, Paris, 1987 en 1988 (twee delen, ill.).

(2) Voor een bibliografie verwijzen we naar de verschillende delen en uitgaven van Jaak Brepoels' werk "Wat zoudt gij zonder 't werkvolk zijn?" dat ondanks de methodologische kritiek (die we ooit nog verwoordden in een recensie in *De Morgen*; zie: *Arbeidershoop in bange dagen*, *De Morgen* 9 januari 1982 p.22 en de repliek van Brepoels in *De Morgen* 27 februari 1982, p.2) een degelijke basisfactografie biedt en qua bibliografie ook een nuttig naslagwerk is. Aan Jaak Brepoels was eerst gevraagd dit inleidend stuk te schrijven, doch hij moest wegens tijdsgebrek forfait geven. Zijn documentatie met betrekking tot deze publikaties stond hij af aan het AMSAB (zie bespreking in de rubriek *Recyclage*). Verder baseerden we ons verhaal op klassieke naslagwerken (Huyse, Hellemans, Witte & Craeybeckx, Pasture, Vandeputte, Balthazar...).

(3) Zie Guy Vanschoenbeek: "1963: de krachtproef rond het stakingsrecht" in: Etienne Verhoeyen en Frank Uytterhaegen: *De kreeft met de zwarte scharen, 50 jaar rechts en uiterst rechts in België* (Frans Masereelfonds, Gent, 1982) pp. 122 - 127.